

การสัมมนาทางวิชาการ ในหัวข้อ “เหลียวหลังแลหน้าการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทย”
โครงการวิจัย “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและพัฒนา” ร่วมกับ
โครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเป็นมา

โครงการวิจัย “เครือข่ายการวิจารณ์: การวิจัยและพัฒนา” ระยะที่ ๒ (๑ ตุลาคม ๒๕๕๘ – ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๐) ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีศาสตราจารย์ ดร. รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ เป็นหัวหน้าโครงการ โครงการนี้เป็นการวิจัยเครือข่ายการวิจารณ์ศิลปะใน ๕ สาขาในประเทศไทย อันได้แก่ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ศิลปะการละคร ภาพยนตร์ และสังคีตศิลป์ (ดนตรีไทย) ทั้งในโลกจริง (ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค) และโลกเสมือน อีกทั้งโครงการนี้ยังเป็นการทำวิจัยสืบเนื่องมาจากชุดโครงการวิจัยที่เกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะ จำนวน ๔ โครงการ ซึ่งดำเนินการมาตลอดในระยะเวลา ๑๖ ปีที่ผ่านมา จึงได้สังสมองค์ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะในหลากหลายประเด็น หากพิจารณาเฉพาะการวิจัยในสาขาวรรณศิลป์พบว่า โครงการฯ ที่ผ่านมามีได้ศึกษาและวิเคราะห์การวิจารณ์วรรณกรรมของไทยในหลากหลายแง่มุมดังนี้

๑. การรวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์การวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทย โดยศึกษาจากบทวิจารณ์ที่เผยแพร่ในสื่อสิ่งพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๔๔ พร้อมคัดสรรบทวิจารณ์ตัวอย่างที่มีพลังทางปัญญา ทั้งบทวิจารณ์ไทยและต่างประเทศ จำนวน ๕๐ บทในแต่ละสาขาพร้อมบทวิเคราะห์ ในโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค ๑”

๒. การขยายการวิจัยไปสู่การกระตุ้นการสร้างบทวิจารณ์จากผู้รับทั่วไปด้วยการวิจัยในรูปของห้องทดลอง (laboratory research) โดยให้ความสำคัญกับการวิจารณ์ในเชิงปฏิบัติ ซึ่งเป็นตัวอย่างของการจัดการความรู้ในรูปแบบหนึ่ง นับว่าเป็นการบุกเบิกวิธีการวิจัยแบบใหม่ ในโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย ภาค ๒”

๓. การเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์การวิจารณ์ศิลปะเข้าสู่สังคม โดยศึกษาว่าการวิจารณ์ศิลปะมีผลกระทบต่อสถานะและการเปลี่ยนแปลงต่อปรากฏการณ์ของสังคม ทั้งในด้านของการรับ การเสพ และการบริโภคงานศิลปะ รวมทั้งชี้ให้เห็นศักยภาพของพื้นที่ใหม่ของโลกไซเบอร์ที่จะเอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมการวิจารณ์ ในโครงการวิจัย “การวิจารณ์ในฐานะปรากฏการณ์ของสังคมร่วมสมัยเพื่อพัฒนาความรู้ด้านสังคมศาสตร์การวิจารณ์ ภาค ๑ และ ๒”

๔. การขยายพื้นที่การศึกษาการวิจารณ์จากสื่อลายลักษณ์ไปยังสื่ออินเทอร์เน็ตด้วย ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การวิจารณ์ศิลปะในสื่อสิ่งพิมพ์ลดน้อยลงไปมาก ขณะเดียวกันสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นพื้นที่ใหม่ที่เสริมวัฒนธรรมลายลักษณ์ในด้านของการวิจารณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ในโครงการวิจัย “การวิจารณ์ศิลปะ: รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมลายลักษณ์กับวัฒนธรรมเสมือนจริง” และในภาค ๒ ที่ใช้ชื่อว่า “การวิจารณ์ศิลปะ: รอยต่อระหว่างวัฒนธรรมสื่อสิ่งพิมพ์กับสื่ออินเทอร์เน็ต”

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยที่ผ่านมา ทำให้เห็นภาพรวมของการวิจารณ์วรรณกรรมในปัจจุบันอย่างชัดเจนว่า สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศลดพื้นที่ในการวิจารณ์ลง ในขณะที่สื่ออินเทอร์เน็ตเริ่มกลายเป็นพื้นที่เผยแพร่บทวิจารณ์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอีกประการ กล่าวคือ นักวิจารณ์วรรณกรรมที่ทำงานโดดเดี่ยวเพียงลำพัง

ในสื่อสิ่งพิมพ์มีน้อยลง เพราะขาดแคลนทั้งพื้นที่วิจารณ์และนักวิจารณ์ อนึ่ง ปัจจุบันเครือข่ายวรรณกรรมที่ใช้การวิจารณ์เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเครือข่ายเริ่มขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และกระจายอยู่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เครือข่ายดังกล่าวนับเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสร้างความแข็งแกร่งของการวิจารณ์วรรณกรรมในภาพรวม

ด้วยสภาวะความชอบของการวิจารณ์วรรณกรรมในปัจจุบัน โครงการวิจัยฯ เห็นความสำคัญของการจัดสัมมนาทางวิชาการ “เหลียวหลังแลหน้าการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทย” เพื่อชวนกลับไปศึกษาจุดกำเนิดและเหตุปัจจัยสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และความเข้มข้นของการวิจารณ์วรรณกรรมในอดีต จนถึงการเปลี่ยนผ่านพื้นที่วิจารณ์จากสื่อสิ่งพิมพ์ไปสู่พื้นที่อินเทอร์เน็ตในยุคปัจจุบัน และการร่วมกันแสวงหาทิศทางที่เหมาะสมอันจะสร้างความเข้มแข็งให้กับการวิจารณ์วรรณกรรมในอนาคต ซึ่งเป็นการทบทวนและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทย พร้อมๆ กับการกระตุ้นและสร้างบรรยากาศการวิจารณ์วรรณกรรมและวรรณคดีศึกษาให้ตื่นตัวเพิ่มขึ้น การสัมมนาทางวิชาการในครั้งนี้ไม่เพียงแต่เป็นการนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจารณ์วรรณกรรมของโครงการฯ ที่ใช้เวลาศึกษาและสังสมองค์ความรู้มานานเกือบสองทศวรรษ ขณะเดียวกันยังได้เชิญวิทยากรทั้งที่เป็นนักวิชาการ นักวิจารณ์ และบรรณาธิการนิตยสารเฉพาะทางวรรณกรรม ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้มีส่วนร่วมสำคัญในการส่งเสริม พัฒนาและสร้างความแข็งแกร่งให้กับการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทย มาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการวิจารณ์วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้โครงการฯ เห็นว่า คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถานที่เหมาะที่จะจัดการสัมมนาในครั้งนี้ เนื่องจากเป็นสถาบันแห่งแรกที่วางรากฐานการเรียนการสอนการวิจารณ์วรรณกรรมอย่างเป็นระบบ และได้สร้างบุคลากรที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาและสร้างความแข็งแกร่งให้กับการวิจารณ์วรรณกรรมมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๔ เป็นต้นมา ทั้งอาจารย์ผู้สอนวรรณกรรมวิจารณ์ นักวิชาการ และนักวิจารณ์วรรณกรรม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทย
๒. เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ที่สนใจการวิจารณ์วรรณกรรม
๓. เพื่อกระตุ้นและสร้างบรรยากาศในการวิจารณ์วรรณกรรมทั้งมุขปาฐะและลายลักษณ์

ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการวรรณกรรมในประเทศไทย
๒. การสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ที่สนใจในการวิจารณ์วรรณกรรม
๓. การกระตุ้นและสร้างความแข็งแกร่งให้กับการวิจารณ์วรรณกรรมในประเทศไทยต่อไป

ระยะเวลาในการดำเนินการ

วันเสาร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เวลา ๘.๓๐-๑๗.๐๐ น.

สถานที่

ณ ห้อง ๓๐๑-๓๐๒ (ชั้น ๓) อาคารมหาจักรีสิรินธร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กลุ่มเป้าหมาย

อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ประมาณ ๒๐๐-๒๕๐ คน

งบประมาณ

ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ โครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดี
ไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย